

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ БІБЛІОТЕКАРЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА»

Звіт про міжнародну наукову конференцію «Професійний імідж бібліотекаря інформаційного суспільства»

Сучасні тенденції формування професійного іміджу бібліотекаря (пленарне засідання)

8–10 жовтня 2002 р. у Києві Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського та Асоціацією бібліотек України спільно з Радою директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук проведено традиційну міжнародну наукову конференцію «Професійний імідж бібліотекаря інформаційного суспільства».

У рамках конференції відбулися пленарні засідання (відкриття та закриття конференції), працювали шість секцій:

- Інформаційна місія бібліотекаря.
- Бібліотекар як організатор і технолог інформаційної індустрії.
- Менеджмент і маркетинг в інформаційній сфері: функції бібліотекаря.
- Бібліотекар – хранитель і носій історичної пам'яті.
- Бібліотекар і користувач у системі інформаційних комунікацій.
- Бібліотечна освіта: відповідь на виклик інформаційного суспільства:
 - три круглих столи:
 - ◆ Бібліотечна періодика та її вплив на формування бібліотечної професії.
 - ◆ Інтеграція знань і професій у діяльності бібліотекаря.
 - ◆ «Бібліотека Тисячоліття»:
 - два семінари-практикуми:
 - ❖ Комп'ютерна культура бібліотекаря.
 - ❖ Проблеми створення Державного реєстру книжкових пам'яток України.

Відкрив конференцію генеральний директор НБУВ, академік НАН України **О. С. Онищенко**. Він оголосив, що зареєстровано 419 учасників. Це представники академічних установ України, наукових, публічних, обласних, галузевих і бібліотек вищих навчальних закладів. Прибули на конференцію також гості із зарубіжних країн – Росії, Білорусі, Киргизії, США, Німеччини.

Привітав учасників конференції народний депутат України, віце-президент НАН України, академік НАН України, директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України **І. Ф. Курас**.

На пленарному засіданні конференції

З доповіддю «Інноваційна функція бібліотеки та інноваційна роль бібліотекаря» виступив генеральний директор НБУВ, академік НАН України **О. С. Онищенко**.

Про діяльність Центральної наукової бібліотеки ім. Я. Коласа НАН Білорусі як великого інформаційного центру країни доповідала її директор, канд. іст. наук **Н. Ю. Берьозкіна**. Бібліотека, підкреслила доповідачка, зорієнтована на активне використання сучасних інформаційних технологій, здійснює значну роботу із забезпечення користувачів інформацією по телекомунікаційним каналам, з освоєння світового інформаційного простору.

У своєму виступі **Салах Закут**, президент громадської організації «Арабський дім» в Україні, привернув увагу до важливості міжнародного співробітництва в обміні інформацією, співпраці бібліотечних закладів України із гуманітарно-культурологічними зарубіжними центрами. Даний процес сприятиме культурному зближенню, покращанню взаєморозуміння між різними культурами, народами, підвищенню іміджу інформаційних, в тому числі бібліотечних, працівників.

Сьогодні, в умовах глобальних перетворень, переходу до інформаційного суспільства можна говорити, що зміна в іміджі бібліотечних працівників відбувається відповідно до цих об'єктивних процесів розвитку суспільства, – зазначив у доповіді «Імідж бібліотечного

працівника в сучасній науці» заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, канд. філос. наук **В. М. Горвий**. Значення бібліотечних працівників як інформаційних працівників, інформаційних операторів, безперечно, зростатиме в процесі загальнокультурного розвитку суспільства, в усіх галузях виробництва, усіх сферах, особливо наукомістких – тих, які стикаються з необхідністю прийняття самостійних рішень, тобто управлінських, наукових тощо. Адже все, що стосується відбору інформації, її систематизації, класифікації, попереднього аналізу, покладається на бібліотечного працівника. Саме від нього як інформаційного оператора залежатиме підвищення ефективності наукових досліджень. Загальна тенденція є такою, що значення бібліотечного працівника як активного учасника і наукової, і управлінської, і інших видів людської діяльності неминуче зростатиме.

У зв'язку з цим до бібліотекаря висуваються відповідні вимоги – як до інформаційного працівника, який повинен мати уявлення про процеси, що відбуваються у суспільстві. Йдеться і про самоосвіту, і про те, що навчальні заклади, які готують фахівців у цій галузі, мають розуміти вимоги часу щодо загальноосвітнього світогляду сучасного бібліотекаря.

В. С. Пашкова, канд. пед. наук, доц., директор Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні, віце-президент Української бібліотечної асоціації у доповіді «Міжнародні проекти розвитку публічних бібліотек: участь України у проектах LEAP і PULMAN» висвітлює питання про те, як Посольство США в Україні та Європейська Комісія спільно з Українською бібліотечною асоціацією реалізують проекти, спрямовані на розвиток публічних бібліотек як інформаційних, культурних, освітніх і рекреаційних центрів, важливих для розбудови демократичного громадянського суспільства. Проект LEAP «Інтернет для читачів публічних бібліотек» (Посольство США в Україні) та проект PULMAN «Публічні бібліотеки активізують використання сучасних мереж» (Європейська Комісія) передбачають запровадження інформаційних технологій у практику діяльності публічних бібліотек, популяризацію інноваційних електронних послуг і забезпечення їх доступності для всіх членів суспільства.

За проектом LEAP у 38 публічних бібліотеках України, відібраних на конкурсних засадах, були відкриті Інтернет-центри для читачів, здійснюється навчання персоналу книгозбірень і читачів. Загальна сума грантів, отриманих бібліотеками, становить 900 тис. дол. США.

Проект PULMAN визначає можливості публічних бібліотек за нових економічних, соціальних, культурних і технологічних умов, їхню роль у порядку денному електронної Європи. За цим проектом були розроблені та перекладені українською мовою Рекомендації з питань розвитку публічних бібліотек (<http://lucl.lucl.kiev.ua/win/pulman.html>), проведено семінар.

Діяльність бібліотечних працівників має велике значення для збереження культурної спадщини, збережен-

ня, передання та створення нових знань, – зазначив у своєму виступі **А. А. Крючин**, д-р техн. наук, заступник директора Інституту проблем реєстрації інформації НАН України. Вирішувати завдання зі збереження, поширення наукових знань за умов значного збільшення обсягу інформаційних ресурсів можна лише з використанням нових технологій зберігання, обробки та поширення інформації. Фахівці, що працюють у галузі обчислювальної техніки, телекомунікаційних технологій, вважають одним з найважливіших завдань розробку нових технологій для бібліотек і архівів.

Для збереження та введення раритетних записів у науковий обіг дедалі більша їх кількість переводиться у цифрову форму, тому таке велике значення надається забезпеченню надійного зберігання цифрових копій. У доповіді були проаналізовані технологічні рішення, що забезпечують тривале та надійне зберігання інформації у цифровій і аналоговій формах.

У доповіді канд. пед. наук, проф., зав. кафедри КНУКіМ **В. В. Загуменної** «Модель підготовки сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця» було запропоновано концепцію підготовки сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця та досвід її реалізації у Київському національному університеті культури і мистецтв. Наголошується на тому, що сучасний бібліотечний фахівець повинен бути готовим до тих змін, які відбуваються в інформаційному суспільстві, оперативно реагувати на вимоги часу, щоб не втратити провідну роль у наданні інформації та інформаційних послуг.

Доповідачка визначила вимоги до сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця. По-перше, це має бути спеціаліст широкого профілю, в основу підготовки якого покладено пріоритети гуманітаризації бібліотечної освіти, орієнтація на загальнолюдські цінності; концепція інтелектуальної свободи та вільного, відкритого доступу до інформації, що є обов'язковою умовою розвитку громадянського суспільства. По-друге, він повинен володіти сучасними інформаційними технологіями, технологією та методикою згортання та переробки інформації, оперувати інформаційними масивами, створювати бази даних тощо. По-третє, сучасний бібліотечний фахівець повинен володіти кількома мовами, принаймні англійською обов'язково, оскільки без обміну інформацією та ідеями на міжнародному рівні сьогодні не можливе просування нашої держави у світовий інформаційний простір.

Було зацентровано увагу на проблемах, які необхідно вирішити в першу чергу для досягнення поставленої мети у підготовці бібліотечних фахівців; доповідка ознайомила присутніх з кваліфікаціями, які пропонуються у КНУКіМ сьогодні і на перспективу. Насамкінець наголосила на тому, що новітні інформаційні технології мають сприяти підвищенню соціальної ролі та статусу бібліотек у майбутньому інформаційному суспільстві.

У доповіді докторантки КНУКіМ **Л. Г. Петрової** «Менеджмент і маркетинг як чинники трансформацій-

ного потенціалу бібліотеки» сучасна бібліотека розглядається як складноструктурна, складнофункціональна, адаптивно-динамічна соціальна система, в якій накопичено, особливо за останнє десятиліття, значний трансформаційний потенціал.

Підвищення трансформаційного потенціалу бібліотеки, вважає доповідачка, можливе за умови цілеспрямованого використання інтелектуальних ресурсів, фінансово-господарських засобів, здійснення організаційно-управлінських змін на основі маркетингового менеджменту. Його застосування – це дієвий, активний вплив на умови макросередовища з метою досягнення нормативно-законодавчих змін, лібералізації державної підтримки, пошук взаємовигідних партнерів для співпраці та додаткових каналів для позабюджетного фінансування.

Разом з тим, це – внесення змін у мікросередовище бібліотеки шляхом приведення у дію всіх існуючих механізмів управління для внутрішніх структурно-функціональних, техніко-технологічних удосконалень, здійснення організаційно-управлінських заходів, спрямованих на використання наявних бібліотечно-інформаційних ресурсів та створення нових. Найбільш ефективними серед них є: управління трансформаційним потенціалом з метою зниження до мінімуму негативного впливу ентропії на кінцевий результат діяльності бібліотеки; управління фінансовими засобами на основі фінансового планування; управління проектами і програмами розвитку; управління основною діяльністю бібліотеки на основі стратегічного і оперативного планування, здійснення контролю за виконанням планів; управління бібліотечно-інформаційними ресурсами, забезпечення зростання їх потенціалу; управління персоналом бібліотеки, створення позитивної мотивації до змін.

Стратегічним ресурсом сучасної бібліотеки є кадровий і управлінський потенціал. Для організації діяльності сучасної бібліотеки необхідні висококваліфіковані фахівці – менеджери і маркетингологи, які володіють основами економічних, юридичних, технічних знань, можуть і бажають працювати в сучасній бібліотеці, активно і творчо сприяти її якісним змінам.

Сучасна бібліотека змінюється і прогресує через властиві їй внутрішні механізми, які добираються і застосовуються у відповідь на прояви зовнішньої дії. Зміст системної трансформації бібліотеки детермінується різноманітним впливом макросередовища і мікросередовища та визначається застосуванням маркетингового менеджменту. Саме такий підхід до управління сучасною бібліотекою забезпечить їй статус важливої для суспільства самодостатньої соціальної системи, реального інформаційного потенціалу, стратегічної основи подальшого соціально-економічного розвитку України.

А. Г. Бровкін, заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, у доповіді «Інформаційна місія бібліотекаря» визначив професійний імідж бібліотекаря як фахівця, який володіє професійними знаннями і навичками, здатністю осмислювати процеси суспільно-

го розвитку, має здібності до розробки, вдосконалення виробничих процесів і освоєння сучасних інформаційних технологій, здатний до інновацій і їх впровадження у бібліотечну справу, має високу інформаційну культуру – тобто відповідає тим вимогам, що їх висуває інформаційне суспільство.

Доповідач також зазначив, що наявність інтелектуально-інформаційного потенціалу в нашій країні, яким володіють бібліотеки, установи науково-технічної інформації, дає впевненість на перспективі розвитку інформатизації в Україні.

Інформаційну місію бібліотекаря він визначив як важливе доручення, спрямоване на організацію і практичне забезпечення виконання функцій і завдань, покладених на бібліотеку згідно з її статусом. Однак реалізація цієї місії бібліотекаря і бібліотеки загалом залежатиме від наявності державної бібліотечної політики як складової інформаційної політики держави.

На думку **Л. А. Чуприни**, зав. відділу НБУВ, який виступив з доповіддю «Імідж бібліотечного працівника в період переходу до інформаційного суспільства», зміни в іміджі бібліотечного працівника, що сталися протягом останнього десятиліття, зумовлені як загальноцивілізаційними чинниками, так і внутрішньоукраїнськими. Дві найголовніші взаємозумовлені тенденції світового розвитку – глобалізація і формування інформаційного суспільства – пов'язані зі змінами характеру впливу науково-технічного прогресу на життя людей. У наш час, підкреслив доповідач, коли інформація стає ресурсом соціально-економічного розвитку, інформаційні послуги стають одними з провідних у секторі економіки. За таких умов значно зростає роль бібліотек. По-перше, як форма зберігання знань людства, а по-друге, як універсальних інформаційних центрів. Але це концептуальне положення про роль інформації, знань у сучасному суспільстві не буде реалізоване доти, доки у суспільстві не будуть здійснені інституціональні перетворення, створена відповідна інфраструктура. Окремою ланкою у ній мають стати оснащені сучасною технікою бібліотеки, роль яких зростає як елемента інфраструктури для розвитку і самопідтримання інновацій. Під впливом цих тенденцій змінюється і характер праці бібліотечного працівника, його роль і його імідж у суспільстві. З одного боку, бібліотекар продовжує виконувати традиційну роль посередника між інформаційними ресурсами і споживачем. При цьому до нього значно зростають професійні вимоги, зокрема, він повинен опанувати сучасні технології пошуку, обробки, зберігання та доставки інформації. З іншого боку, зважаючи на зростання ролі бібліотеки як наукового центру діяльність деяких категорій бібліотечних працівників дедалі більше набуває рис наукових досліджень, коли бібліотекар не лише адаптує певну інформацію з бібліотечних фондів до потреб споживача, а виходячи з потреб і використовуючи оперативну БД, наприклад Інтернет, виробляє новий продукт, на який існує попит. Але щоб цей продукт став конкурентоспроможним, підкреслив доповідач, бібліо-

течний працівник має стати організатором і технологом інформаційного виробництва.

Учений секретар Інформаційно-бібліотечної ради НАН України А. А. Свобода у доповіді «Проблеми розвитку інформаційної сфери суспільства у ХХІ ст. та їх вплив на організацію інформаційного обслуговування читачів універсальної наукової бібліотеки» докладно охарактеризувала особливості нового цивілізаційного циклу інформаційного суспільства. Домінантне значення інформації у визначенні найважливіших соціальних характеристик – виробництва і споживання, форм праці і відпочинку, стану ринку, якості життя, рівня екологічного благополуччя, системи освіти і культури, особистісного прогресу – зумовлене тим, що на відміну від матеріальних ресурсів, які в процесі використання зменшуються і часто не відновлюються, інформація виявляє тенденцію до необмеженого зростання, поглиблення, видозмінення саме внаслідок використання. Доповідка обґрунтувала закономірність піднесення соціальної ролі бібліотек як інститутів, які здійснюють накопичення і передачу інформації, проаналізувала перетворення, які відбуваються в діяльності бібліотек за останнє десятиріччя внаслідок їх складного і суперечливого розвитку.

Зміни у суспільному устрої держави, зазначила А. А. Свобода, спричинили появу нових соціальних груп і, відповідно, нових читацьких категорій у бібліотеках, що, у свою чергу, вплинуло на організаційну структуру бібліотек. Повільно, але неухильно змінюється видова структура інформаційних ресурсів, які бібліотеки надають користувачам. Інформаційний потенціал бібліотек сьогодні – це сукупність традиційних друкованих паперових видань, фонду машиночитаної інформації та науково-інформаційного потенціалу баз даних і мереж, доступ до яких надає бібліотека.

На прикладі діяльності бібліотек науково-дослідних установ НАН України А. А. Свобода проілюструвала, як під впливом сучасних інформаційних технологій змінюються форми інформаційного обслуговування читачів, у структурі інформаційної діяльності дедалі більшого значення набувають аналітичні види інформування, що дає змогу читачеві отримати інформацію, готову до використання.

Доповідка також докладно висвітлила питання підвищення інформаційної культури читачів, запропонувала підходи до організації професійної перепідготовки бібліотечних кадрів, щоб кожний з них відповідав назві спеціаліста, що сприяє інтелектуальній роботі читачів, – «інтелектуальний навігатор».

У зв'язку з переданням у дар НБУВ колекції російської наукової літератури на конференції відбулася

На церемонії книгообміну

церемонія книгообміну, у якій взяв участь Надзвичайний і Повноважний посол Російської Федерації в Україні В. С. Черномірдин.

У своєму виступі В. С. Черномірдин підкреслив, що вважає символічним те, що один із заходів Року України у Росії пов'язаний із книгою – з передачею російської наукової літератури до найбільшої наукової бібліотеки України. Ті книги, що сьогодні передаються – лише частина того проекту книгообміну, який здійснюється за підтримки Президента Росії В. В. Путіна.

У відповідь Президент НАН України, президент Міжнародної асоціації академії наук Б. Є. Патон, зокрема, сказав, що цей російський дар – ще один символ непорушної дружби, співпраці двох народів. Він висловив побажання, щоби ця співпраця дедалі більше наповнювалася конкретним, діловим змістом, і не лише у галузі культури, а й в економічній. Б. Є. Патон побажав плідної роботи учасникам конференції.

* * *

У рамках конференції також відбулася презентація нового видання НБУВ «Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. 1933–1939: Систематичний покажчик змісту» (автори Т. Добко, Б. Ясінський); діяли книжкові виставки «Видавнича діяльність НБУВ», «Видавництва України – читачам», «Бібліотека Тисячоліття», «Дар Російського гуманітарного товариства».

*Надія МАСЛАКОВА,
зав. відділу НБУВ*

© Н. М. Маслакова, 2002